

Akademia Muzyczna
im. Karola Szymanowskiego
w Katowicach

Wrocławscy Kameraliści
Katedra Muzyki Dawnej
zapraszają

ARS MORIENDI
w muzyce Heinricha Schütza

wystąpią:

Cantores Minores Vratislavienses
Studenci Katedry Muzyki Dawnej
Barbora Pastrňáková - pozytyw
Jan Markowski - teorba
Katarzyna Stasiewicz - viola da gamba
Joanna Grochowska (gościnnie) - kontrabas

prowadzenie: Marek Pilch

niedziela, 22 marca 2026
godz. 18.00
Sala koncertowa

w programie:

Heinrich Schütz (1585-1672):

Herr, nun lassest du deinen Diener in Frieden Fahren SWV 432
Das ist je gewisslich wahr, SWV 277
Herr, nun lassest du deinen Diener in Frieden Fahren SWV 433
Ich bin die Auferstehung und das Leben, SWV 464
Mein junges Leben hat ein End (J.P. Sweelinck - SwWV 324)
Musikalische Exequien op. 7 (cz.1-3)

Musikalische Exequien (muzyczne egzekwie) Heinricha Schütza (1585-1672) to wyjątkowe dzieło muzyki sakralnej, stworzone jako muzyczna msza żałobna na pogrzeb Heinricha Posthumusa Reussa w 1636 roku. Wykracza ono daleko poza zwykłą muzykę pogrzebową, stanowiąc głęboką refleksję teologiczną nad śmiercią, cierpieniem oraz obietnicą życia wiecznego. Heinrich Posthumus Reuss, zleceńodawca utworu, świadomie przygotowywał się do odejścia, wybierając teksty biblijne i pieśni, które miały towarzyszyć mu zarówno podczas liturgii pogrzebowej, jak i zostać umieszczone na trumnie według ustalonego porządku. Inspiracją tych działań była tradycja *ars moriendi* (sztuka umierania), praktyka duchowego przygotowania się na śmierć, zakorzeniona w religijnej kulturze tamtych czasów, m.in. w traktacie Martina Mollera „*Manuale de praeparatione ad mortem*” z 1593 roku. Schütz, realizując tę wizję, stworzył dzieło łączące narrację muzyczną ze starannie dobranym przesłaniem duchowym. Kompozycja składa się z trzech części:

Pierwsza część (SWV 279) to „koncert” w formie niemieckiej mszy pogrzebowej. Schütz komponuje ją w stylu włosko-niemieckiego koncertu sakralnego, który równocześnie symuluje strukturę mszy łacińskiej. Fragmenty *Kyrie*, *Christe* i *Gloria* są tu muzycznie wyodrębnione i nasycone atmosferą refleksji oraz spokoju. Schütz wprowadza podziały na fragmenty solowe, zespołowe i chóralne, co zwiększa intymność i emocjonalność przekazu. Część ta łączy biblijne wersety ze zwrotekmi pieśni luterzańskich, tworząc muzyczną narrację, w której niemiecki język staje się nośnikiem duchowego przesłania. Mistrzowskie ujęcie tych tekstów ukazuje niezwykle zdolności kompozytora, który w tym przypadku, jak podkreślają niektórzy, przewyższał nawet słynnego Monteverdiego.

Część druga (SWV 280) to motet dwuchórowy na dwa chóry czterogłosowe. Choć technicznie prostsza niż część pierwsza, tworzy wielką duchową głębię. Dialog między chórami imituje rozważania kwestii egzystencjalnych, dotyczących tożsamości, nadziei i zbawienia. Antyfonalny sposób kompozycji i powtarzalność wezwań podkreślają samotność człowieka wobec śmierci oraz jednoczesną obecność wspólnoty wiernych, splecionych w harmonii duchowej.

Trzecia część (*Canticum Simeonis*, SWV 281) stanowi poruszające zakończenie całości. Jest przeznaczona na pięciogłosowy chór utrzymany w niskim rejestrze, któremu towarzyszy trzygłosowe trio solowe (dwa sopran i baryton). Trio to tworzy scenę, w której błogosławiona dusza prowadzona jest przez anioły do niebiańskiego spokoju. Schütz zaleca, aby chóry były umieszczone fizycznie w różnej odległości w kościele, co stworzy efekt przestrzenny i symbolizować będzie oddalenie ziemi od nieba. Tekst pochodzi

z kantyku Symeona (*Nunc dimittis*), zapowiadającego odejście w pokoju, oraz z fragmentów Apokalipsy i Księgi Mądrości, w których obecna jest nadzieja życia wiecznego, boskiego zbawienia oraz pokój, jakiego doświadczają błogosławieni po śmierci. Motyw chóru anielskiego i echo utwierdzają wyobrażenie o muzycznej i duchowej łączności między światem doczesnym a wiecznością.

Całość *Musikalische Exequien* powstała w kontekście tragicznej rzeczywistości wojny trzydziestoletniej, która zniszczyła znaczną część ludności Europy, a sama śmierć była wszechobecna. Heinrich Posthumus Reuss, dobrze świadomy tego dramatu, zadbał o każdy szczegół swojej ceremonii – od tekstów na trumnie, przez wybór pieśni i hymnów, aż po oprawę liturgiczną. Było to nie tylko przygotowanie do własnego odejścia, lecz także manifestacja religijnej wiary i społecznego statusu, głęboko zakorzeniona w luteranńskiej tradycji.

Pierwsza część koncertu stanowić będzie rodzaj wstępu do *Exequien* i wykonane zostaną dwa inne opracowania kantyku Symeona — *Herr, nun lassest du deinen Diener in Frieden fahren* (SWV 432, 433), oraz kompozycje chóralne utrzymane w tym samym duchu religijnym i teologicznym: *Das ist je gewisslich wahr* (SWV 277) oraz *Ich bin die Auferstehung und das Leben* (SWV 464): *Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł, żyć będzie. Każdy, kto żyje i wierzy we Mnie, nie umrze na wieki* - tekst z Ewangelii wg św. Jana 11,25-26.

Pomiędzy częściami koncertu, pozostając w tematyce odchodzenia ze świata, jako przerywnik-medytację usłyszymy organowe opracowanie pieśni: *Mein junges Leben hat ein End* (*Moje młode życie dobiega końca, moje radości, ale i moje smutki...*). Autorem opracowania, składającego się z sześciu wariacji, jest słynny niderlandzki organista Johann Peterszoon Sweelinck (1562–1621). Sama pieśń przekazana jest anonimowo i znalazła miejsce w wielu śpiewnikach ewangelickich. Treść kolejnych zwrotek koresponduje z tematyką I części *Exequien*. Odchodząca ze świata młoda dusza prosi Chrystusa o przebaczenie i łaskę, wyznaje swoją winę i błaga o pomoc oraz o to, by Bóg przyjął ją z miłosierdziem na wieczność.

Herr, nun lassest du deinen Diener in Frieden Fahren SWV 432	Herr, nun lassest du deinen Diener in Frieden Fahren SWV 432
Herr, nun lässest du deinen Diener in Frieden fahren, wie du gesagt hast; Denn meine Augen haben deinen Heiland gesehen, welchen du bereitet hast vor allen Völkern, Ein Licht, zu erleuchten die Heiden und zum Preis deines Volkes Israel.	Teraz, Władco, zgodnie z Twoimi słowami pozwalasz swojemu słudze odejść w pokoju, gdyż moje oczy zobaczyły Twoje zbawienie, które przygotowałeś wobec wszystkich ludów: światło objawienia dla pogan i chwałę Twego ludu — Izraela. Ew. wg Św. Łukasza 2:29-32
Das ist je gewißlich wahr,SWV 388	Das ist je gewißlich wahr,SWV 388
Das ist je gewißlich wahr, und ein teuer wertenes Wort, daß Christus Jesus kommen ist in die Welt, die Sünder selig zu machen, unter welchen ich der vornehmste bin. Aber darum ist mir Barmherzigkeit widerfahren, auf daß an mir vornehmlich Jesus Christus erzeigete alle Geduld, zum Exempel denen, die an ihn glauben sollten, zum ewigen Leben. Gott, dem ewigen Könige, dem Unvergänglichen und Unsichtbaren und allen Weisen, sei Ehre und Preis in Ewigkeit, Amen.	Prawdziwa to mowa i w całej pełni przyjęcia godna, że Chrystus Jezus przyszedł na świat, aby zbawić grzeszników, z których ja jestem pierwszy. Ale dlatego miłosierdzia dostąpiłem, aby na mnie pierwszym Jezus Chrystus okazał wszelką cierpliwość dla przykładu tym, którzy mają weń uwierzyć ku żywotowi wiecznemu. A królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, jedynemu Bogu, niechaj będzie cześć i chwała na wieki wieków. Amen. 1 list Św. Pawła do Tymoteusza 1, 15-17
Ich bin die auferstehung und das leben, swv 464	Ich bin die auferstehung und das leben, swv 464
Ich bin die Auferstehung und das Leben. Wer an mich glaubt, der wird leben, ob er gleich stirbe; und wer da lebt und glaubt an mich, der wird nimmermehr sterben	Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł, żyć będzie. 26 Każdy, kto żyje i wierzy we Mnie, nie umrze na wieki. Ew. wg Św. Jana 11,25-26

Heinrich Schütz Musikalische Exequien SWV 279-281 Concert in Form einer Teutschen Begräbnis-Missa	
Intonacja Nacket bin ich von Mutterleibe kommen. Soliści Nacket werde ich wiederum dahinfahren, der Herr hat's gegeben, der Herr hat's genommen, der Name des Herren sei gelobet.	Intonacja Nagi wyszedłem z łona matki mojej Soliści i nagi stąd odejdę. Pan dał, Pan wziął, niech będzie imię Pańskie błogosławione. Księga Hioba 1:21

Capella: Herr Gott Vater im Himmel, erbarm dich über uns.	Capella Panie Boże, Ojcze w Niebie, zmiłuj się nad nami.
Soliści Christus ist mein Leben, Sterben ist mein Gewinn. Siehe, das ist Gottes Lamm, das der Welt Sünde trägt.	Soliści Albowiem dla mnie życiem jest Chrystus, a śmierć zyskiem. Filipian 1:21 Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata. Ewangelia wg Św. Jana 1:29
Capella Jesu Christe, Gottes Sohn, erbarm dich über uns.	Capella Jezu Chryste, Synu Boży, zmiłuj się nad nami.
Soliści Leben wir, so leben wir dem Herren. Sterben wir, so sterben wir dem Herren, darum wir leben oder sterben, so sind wir des Herren.	Soliści Bo jeśli żyjemy, dla Pana żyjemy; jeśli umieramy, dla Pana umieramy; przeto czy żyjemy, czy umieramy, Pańscy jesteśmy. List Św. Pawła do Rzymian 14:8
Capella Herr Gott heiliger Geist, erbarm dich über uns.	Capella Panie Boże, Duchu Świąty, zmiłuj się nad nami.
Intonacja Also hat Gott die Welt geliebet, daß er seinen eingebornen Sohn gab. Soliści Auf daß alle, die an ihn gläuben, nicht verloren werden, sondern das ewige Leben haben.	Intonacja Albowiem tak Bóg umiłował świat, że Syna swego jednorodzonego dał, Soliści aby każdy, kto weń wierzy, nie zginął, ale miał żywot wieczny. Ewangelia wg Św. Jana
Capella: Er sprach zu seinem lieben Sohn: die Zeit ist hie zu erbarmen, fahr hin, mein's Herzens werte Kron und sei das Heil der Armen, und hilf ihn aus der Sünden Not, erwürg für sie den bitteren Tod und laß sie mit dir leben.	Capella I rzekł do Syna: Litość mam nad dziećmi, które giną, korono moja, pośpiesz tam ku biednym ziemi synom. Miażdżące jarzmo z bark ich zrzuć i łaskę swoją na nich zwróć, niech żywot znajdą w Tobie! M.Luter 2 zwrotka pieśni: Nun freut euch, lieben Christen g'mein,
Soli: Das Blut Jesu Christi, des Sohnes Gottes, machet uns rein von allen Sünden.	Soliści Krew Jezusa Chrystusa, Syna jego, oczyszcza nas od wszelkiego grzechu. 1 list św. Jana 1:7
Capella: Durch ihn ist uns vergeben die Sünd, geschenkt das Leben, im Himmel soll'n wir haben, o Gott, wie große Gaben.	Capella Przezeń Grzech odpuszczony i żywot przywrócony: W niebie mamy bez miary; Boże, jak wielkie Dary Ludwig Helmbold. 6 zwr pieśni: Nun lasst uns Gott dem Herren

Soli: Unser Wandel ist im Himmel, von dannen wir auch warten des Heilandes Jesu Christi, des Herren, welcher unsern nichtigen Leib verklären wird, daß er ähnlich werde seinem verklärten Leibe.	Soliści Nasza zaś ojczyzna jest w niebie, skąd też Zbawiciela oczekujemy, Pana Jezusa Chrystusa, Który przemieni znikome ciało nasze w postać, podobną do uwielbionego ciała swego I list św Pawła do Filipian 3:20-21
Capella: Es ist allhier ein Jammertal, Angst, Not und Trübsal überall, des Bleibens ist ein kleine Zeit, voller Mühseligkeit, und wers bedenkt, ist immer im Streit.	Capella Tu nic nie masz prócz marności, utrapienia i żałości; Czas życia naszego mały i niestały, a w Boju trawimy cały Johann Leon, 3 zwr. pieśni „Ich hab mein Sach Gott heimgestellt”
Soli: Wenn eure Sünde gleich blutrot wäre, soll sie doch schneeweiß werden, wenn sie gleich ist wie rosinfarb, soll sie doch wie Wolle werden.	Soliści Choć wasze grzechy będą czerwone jak szkarłat, jak śnieg zbieleją; choć będą czerwone jak purpura, staną się białe jak wełna. Izajasz 1,18
Capella: sein Wort, sein Tauf, sein Nachtmahl dient wider allen Unfall, der Heilge Geist im Glauben lehrt uns darauf vertrauen.	Capella Słowo, wieczerza i chrzest w żalu nasz pożytek jest, tam ufność jest każdego, z sprawy Bucha Świętego. Ludwig Helmbold 5 zwr pieśni: Nun lasst uns Gott dem Herren
Soli: Gehe hin, mein Volk, in eine Kammer und schleuß die Tür nach dir zu, verbirge dich einen kleinen Augenblick, bis der Zorn vorrübergehe.	Soliści Wejdz więc, mój ludu, do swoich pokojów i zamknij swoje drzwi za sobą, skryj się na chwilkę, aż przeminie gniew! Izajasz 23.20
Der Gerechten Seelen sind in Gottes Hand und keine Qual rühret sie an, für den Unverständigen werden sie angesehen, als stürben sie, und ihr Abschied wird für eine Pein gerechnet, und ihr Hinfahren für Verderben, aber sie sind in Frieden.	A dusze sprawiedliwych są w ręku Boga i nie dosięgnie ich męka. Zdało się oczom głupich, że pomarli, zejście ich poczytano za nieszczęście i odejście od nas za unicestwienie, a oni trwają w pokoju. Księga Mądrości 3,1-3
Herr, wenn ich nur dich habe , so frage ich nichts nach Himmel und Erden, wenn mir gleich Leib und Seele verschmacht, so bist du Gott allzeit meines Herzens Trost und mein Teil.	Kogo prócz Ciebie mam w niebie? Gdy jestem z Tobą, nie cieszy mnie ziemia. Niszczę moje ciało i serce, Bóg jest opoką mego serca i mym udziałem na wieki. Psaln 73, 25-26

Capella: Er ist das Heil und selig Licht für die Heiden, zu erleuchten, die dich kennen nicht und zu weiden, er ist seines Volks Israel der Preis, Ehr, Freud und Wonne.	Capella On jest światłości i Zbawienie, poganów naprawienie, od niego ci, co go nieznają, oświecenie mają; on jest Izraela część prawa, światłość, wesele, wieczna sława. Marcin Luter 4 zwr. Pieśni M.Lutra: Mit Fried und Freud
Soli: Unser Leben währet siebenzig Jahr, und wenn's hoch kömmt, so sind's achtzig Jahr, und wenn es köstlich gewesen ist, so ist es Müh und Arbeit gewesen.	Soliści Liczbą naszych dni jest lat siedemdziesiąt, a jeśli sił starczy, lat osiemdziesiąt, a to, co w nich najlepsze, to tylko kłopot i cierpienie Ps 90,10
Capella: Ach, wie elend ist unser Zeit allhier auf dieser Erden, gar bald der Mensch darnieder leit, wir müssen alle sterben, allhier in diesem Jammertal ist Müh und Arbeit überall, auch wenn dirs wohl gelinget.	Capella O jak żałosny czas mamy tu w tej ziemskiej niskości, z prędką wszyscy pomijamy, śmierć nie folguje młodości. W tym tu mizernym żywocie żyjemy w pracach, w kłopotcie, choć szczęścia nam zazdroszczą. Autor pieśni: Johann Gigas
Soli: Ich weiß, daß mein Erlöser lebt, und er wird mich hernach aus der Erden auferwecken, und werde darnach mit dieser meiner Haut umgeben werden, und werde in meinem Fleisch Gott sehen.	Soliści Wiem bowiem, że mój Odkupiciel żyje i że w ostateczny dzień stanie na ziemi. A choć moja skóra się rozłoży, to w swoim ciele ujrzę Boga. Księga Hioba 19.25-26
Capella: Weil du vom Tod erstanden bist, werd ich im Grab nicht bleiben, mein höchster Trost dein Auffahrt ist, Todsfurcht kannst du vertreiben, denn wo du bist, da komm ich hin, daß ich stets bei dir leb und bin, drum fahr ich hin mit Freuden.	Capella A iżeś wstał dnia trzeciego, mnie też grób nie udziery. Żywot z zmartwychwstania twego każdy ma, co w cię wierzy, a gdzieś Ty jest, pewnie będę, w twej wiecznej chwale zasięde, na to idę wesoło. Wenn mein Stündlein vorhanden ist Nikolaus Hermann str 4
Soli: Herr, ich lasse dich nicht, du segnest mich denn.	Soliści Nie puszczę cię, dopóki mi nie pobłogosławisz! 1. Mojżeszowa 32.27
Capella: Er sprach zu mir: halt dich an mich, es soll dir itzt gelingen, ich geb mich selber ganz für dich, da will ich für dich ringen, den Tod verschlingt das Leben mein, mein Unschuld trägt die Sünden dein, da bist du selig worden.	Capella Rzekł do mnie: Nie odstępuj Mnie, / a będzie ci z tym dobrze, / za ciebie się poświęcić chcę / i walczyć będę chrobrze. Gorzka śmierć połknie żywot mój, niewinność mą zgładzi grzech twój, a tak przez mnie jesteś zbawiony. Marcin Luter „Nun freut euch” - zwr 7 wersy 1-4 i 8 wersy 5-7

Motet na dwa chóry Herr, wenn ich nur dich habe, so frage ich nichts nach Himmel und Erden. Wenn mir gleich Leib und Seele verschmacht, so bist du doch, Gott, allezeit meines Herzens Trost und mein Teil.	Motet na dwa chóry Kogo prócz Ciebie mam w niebie? Gdy jestem z Tobą, nie cieszy mnie ziemia. Niszczę moje ciało i serce, Bóg jest opoką mego serca i moim udziałem na wieki. Psaln 73, 25-26
II. Canticum B. Simeonis Intonatio: Herr, nun lässest du deinen Diener in Friede fahren, wie du gesagt hast.	II. Canticum B. Simeonis Teraz, Władco, zgodnie z Twoimi słowami pozwalasz swojemu słudze odejść w pokój,
Chorus I Denn meine Augen haben deinen Heiland gesehen, welchen du bereitet hast für allen Völkern, ein Licht, zu erleuchten die Heiden und zum Preis deines Volks Israel.	Chorus I gdyż moje oczy zobaczyły Twoje zbawienie, które przygotowałeś wobec wszystkich ludów: światło objawienia dla pogan i chwałę Twego ludu — Izraela. Ew. wg Św. Łukasza 2:29-32
Chorus II Selig sind die Toten, die in dem Herren sterben, sie ruhen von ihrer Arbeit und ihre Werke folgen ihnen nach. Sie sind in der Hand des Herren und keine Qual rühret sie. Selig sind die Toten, die in dem Herren sterben.	Chorus II Błogosławieni, którzy w Panu umierają – już teraz. Zaiste, mówi Duch, niech odpoczną od swoich trudów, bo ich czyny idą za nimi Objawienie św. Jana 14,13 Dusze sprawiedliwych są w ręku Boga i nie dosięgnie ich męka Mądrości Salomona 3,1